

Politički prebjezi na području koprivničke i đurđevačke Podravine u vrijeme monarhističke Jugoslavije

VLADIMIR ŠADEK

Istražujući političku povijest koprivničke i đurđevačke Podravine u razdoblju između 1918. i 1941. godine, odnosno u vrijeme monarhističke Jugoslavije (od 1918. do 1921. godine Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, od 1921. do 1929. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, a od 1929. do 1941. godine Kraljevina Jugoslavija), došao sam do mnogo podataka o tome kako su mnogi istaknuti podravski političari tog vremena u jednom trenutku promijenili svoj stav i kasnije djelovali na strani neke druge političke opcije.¹ Ovi političari većinom su u početku bili aktivni kao članovi Hrvatske seljačke stranke (HSS),² iznimno neke druge hrvatske stranke, da bi kasnije najčešće prešli na stranu neke od režimskih stranaka ili pak u potpunosti na prorežimsku stranu. U ovom radu izdvojit ću najočitije takve primjere te prikazati koji su to važni podravski političari radili velike političke zaokrete tijekom 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća.

1 O političkom životu u koprivničkoj i đurđevačkoj Podravini vidi: Vladimir ŠADEK, *Političke stranke u Podravini 1918. – 1941.*, Koprivnica, 2009.

2 Do 1920. Hrvatska pučka seljačka stranka, od 1920. do 1925. Hrvatska republikanska seljačka stranka, nakon 1925. Hrvatska seljačka stranka.

Ključne riječi: kotari Koprivnica i Đurđevac, HSS, Kraljevstvo SHS, Kraljevina Jugoslavija, politika

1. Disidentstvo istaknutih radićevaca 20-ih godina 20. stoljeća

Od samog osnutka Hrvatske pučke seljačke stranke najvažniji suradnici Stjepana Radića bili su Podravci te je Podravina bila vrlo jaka stranačka baza u kojoj je Radići osvojio prvi saborski mandat (u Novigradu Podravskom i Ludbregu 1908. godine). Početkom 20-ih godina Radićeva seljačka stranka postaje najpopularnija stranka na hrvatskom području, no stari kadrovi iz Podravine tih godina sve više počinju gubiti svoj utjecaj u vrhu stranke. Njihovo nezadovoljstvo kulminiralo je nakon što je Stjepan Radić 1924. godine stranku u Moskvi učlanio u Seljačku interancionalu. Mnogi njegovi suradnici u Podravini (i u drugim sredinama) nakon toga odlaze iz stranke pa podravski kadrovi tijekom narednih godina više nisu imali veći značaj u vrhu HSS-a.³

Možda i najvažniji Radićev suradnik u Podravini od osnutka HSS-a, koji je Radića tada napustio, bio je **Tomo Jalžabetić** iz Đurđevca.⁴ Određeno vrijeme bio je potpredsjednik HSS-a, u vrijeme Austro-Ugarske tri puta je biran u Hrvatski sabor (1910., 1911. i 1913. godine), a 1920. i 1923. godine, na listi u Kotaru Đurđevci u beogradskoj skupštini. Drugi važan HSS-ovac u Podravini koji je tada istupio iz stranke bio je i **Franjo Vrtar** iz Novigrada Podravskog. On je nosio listu Seljačke stranke u Kotaru Koprivnica na parlamentarnim izborima 1920. godine te premoćno osvojio mandat. Jalžabetić i Vrtar su se 1926. godine pridružili Hrvatskoj federalističkoj seljačkoj stranci (HFSS) te su se oštro suprotstavljali HSS-ovcima u Podravini, a naročito u vrijeme predizbornih kampanja 1926. i 1927. godine.⁵

Stranku je tada napustio i **Vinko Lovreković** iz Gornje Velike kraj Koprivnice, također bivši potpredsjednik HPSS-a koji je svoj prvi saborski mandat osvojio iste godine kao i Stjepan Radić, 1908. godine u Čazmi te je bio prvi seljak koji je osvojio saborski mandat. Lovreković je u Hrvatski sabor ponovo biran 1910., 1911. i

1913. godine, a 1920. godine u Ustavotvornu skupštinu u Beogradu.⁶ Kasnije je pokušao osnovati novu stranku, Hrvatsku samostalnu seljačku stranku (HSSS), no na području Podravine u tome nije imao uspjeha. Lovreković je nakon proglašenja Šestosiječanjske diktature dao podršku novom režimu te je čak i nastupao na skupovima vladajućih.⁷

Nakon učlanjenja stranke u Seljačku internacionalu od Radića su se također udaljili povjesničar i narodni zastupnik **Rudolf Horvat** iz Koprivnice te župnik u Đelekovcu **Fran Škrinjar**, dva puta biran za zastupnika u Narodnoj skupštini u Beogradu, a 1923. godine u Kotaru Koprivnica. Grupa okupljena oko Horvata isprva je namjeravala osnovati novu Neovisnu hrvatsku seljačku republikansku stranku, no kad je Vlada 1. siječnja 1925. godine uvela obznanu narad HRSS-a, odustali su od toga. Horvat i Škrinjar do raspada države nisu djelovali u nekoj drugoj političkoj opciji, ali 1942. godine sudjelovali su u radu Pavelićevog Hrvatskog državnog sabora.⁸

Od ostalih važnijih podravske političare koji su 20-ih godina promijenili političku boju, valja spomenuti još **Andriju Plaveca** iz Torčeca. Radi se o dugogodišnjem HSS-ovcu koji je sudjelovao u Radićevom prebacivanju preko granice 1923. godine, a 1927. godine je izabran u Oblasnu skupštinu Osječke oblasti.⁹ U stranci je napredovao do pozicije tajnika Kotarske organizacije Koprivnica. Budući da je predsjednik organizacije Ivan Kraljić bio kompromitiran aferama i raznim sukobljavanjima, središnjica stranke ga je namjeravala kandidirati čak i za nositelja liste HSS-a na parlamentarnim izborima 1927. godine. Međutim, Kraljić je imao prejak političku poziciju u stranci pa je predsjednik Stjepan Radić popustio traženjima koprivničke Kotarske organizacije i dozvolio kandidaturu Kraljića. Nakon toga došlo je do daljnjih podjela u organizaciji što je dovelo do isticanja dviju HSS-ovih lista na lokalnim izborima u Koprivnici, a za to je okrivljen Plavec. Ubrzo je dao ostav-

6 Ivo PERIĆ, Stjepan Radić, Zagreb, 2003. str. 241-247. : ŠA-DEK, str. 25. - 32.

7 HDA, VI, br. 1515.

8 Zvonimir DESPOT, Politički put dr. Rudolfa Horvata, Dr. Rudolf Horvat : život i djelo, Koprivnica, 1998., str. 59-71.

9 Mira KOLAR-Dimitrijević, Radićevi podravski pomagači na putu traženja pomoći u Europi 1923. godine, Podravina 3(2004.), br. 6., str. 5. - 15.

3 ŠA-DEK, Političke stranke, str. 71. - 73.

4 Mira KOLAR-Dimitrijević, Trnoviti životni put đurđevačkoga političara Tome Jalžabetića, Đurđevački zbornik, Đurđevac, 1996., str. 247-268.

5 ŠA-DEK, Političke stranke, str. 56. - 59. i 80. - 97.

ku na mjesto tajnika, izašao iz stranke i pridružio se HFSS-u.¹⁰

2. Bivši HSS-ovci – glavni režimski kadrovi u vrijeme diktature

Nakon što je kralj Aleksandar 6. siječnja 1929. godine proglasio diktaturu te zabranio političke stranke, vladajući su na svoju stranu nastojali pridobiti što više bivših političara i stranačkih aktivista koji su ranije djelovali u hrvatskim strankama.¹¹ Bila je to promjena taktike u odnosu na 20-te godine kada se režim u Podravini oslanjao prvenstveno na pripadnike srpskih stranaka (Narodne radikalne stranke, Demokratske stranke, Samostalne demokratske stranke) koji nisu imali podršku među stanovništvom. Unatoč tome što se kraljevski dvor takvom politikom nastojao dodvoriti stanovništvu i pridobiti povjerenje masa, političari koji su se priklonili režimu, vremenom su postali omraženi među narodom. Razlozi zbog kojih je pojedini političar prešao na stranu režima bili su različiti te osobni interes možda i nije kod svih ni bio na prvom mjestu prilikom donošenja odluke o napuštanju ranijih stavova. Međutim, narod je bio nezadovoljan zbog represije državnog aparata i lošeg životnog standarda pa je prvenstveno vidio kako su prebjezi ostvarili osobnu korist od promjene političke boje te da puno bolje žive nego prosečan Podravac.

Među prvima koji su prešli na stranu režima nakon uspostave diktature, bio je **Tomo Jalžabetić** iz Đurđevca, o kojem je već ranije bilo riječi. On je postao i jedan od glavnih organizatora raznih prorežimskih zbivanja na području đurđevačke Podravine. Tako je u travnju 1930. godine predvodio izaslanstvo seljaka koji su posjetili kralja te je u ime svih, prilikom protokola u kraljevskom dvoru, održao i govor.¹² Predvodio je i izaslanstvo predstavnika općina prilikom

sastanka s ministrima Drinkovićem, Kumanudijem i Neudorferom u Bjelovaru u listopadu 1930. godine te se i tom prigodom obratio prisutnima.¹³ Dva mjeseca kasnije predvodio je 2000 osoba iz Kotara Đurđevac na velikom narodnom zboru u Zagrebu i bio jedan od govornika i na tom događaju.¹⁴ Za svoju aktivnost u promoviranju interesa Aleksandrove diktature Jalžabetić je bio nagrađen visokim pozicijama na državnoj razini. Najprije je 1930. godine imenovan na poziciju banskog vijećnika, a 1932. godine na visoku dužnost senatora.¹⁵

Osoba koja je u vrijeme diktature ostvarila najveću karijeru na državnoj razini bio je **Viktor Pogačnik** iz Đurđevca.¹⁶ On je 1927. godine na listi HSS-a izabran u Oblasnu skupštinu Osječke oblasti gdje je postao pročelnik Odbora za financije. Međutim, već početkom 1928. godine, zbog neslaganja oko proračuna, dao je ostavku. Nakon proglašenja diktature prelazi na stranu režima i uz Jalžabetića postaje jedan od najvažnijih režimskih kadrova u Kotaru Đurđevac. U svibnju 1931. godine njih dvojica u Đurđevcu primaju bana Ivu Perovića prilikom njegova posjeta Podravini te s banom razgovaraju o stanju u Kotaru. Nakon odlaska bana, Pogačnik je bio jedan od govornika na prorežimskom skupu u Ferdinandovcu.¹⁷

Nakon što je kralj objavio oktroirani Ustav 1931. godine i raspisao izbore, Pogačnik je bio nositelj režimske liste (jedine izborne liste) za Kotar Đurđevac i tako ostvario mandat narodnog zastupnika. U travnju 1932. godine imenovan je za ministra šuma i ruda u Vladi, no tu je funkciju kratko obnašao te je od 1932. do 1934. godine bio na dužnosti ministra na raspoloženju. Nakon što je u Narodnoj skupštini donešena odluka o osnivanju režimske stranke, Jugoslavenske radikalno-seljačke demokracije (JRSD), Pogačnik postaje glavni organizator te stranke u đurđevačkom kotaru.¹⁸ Zbog unutarstranačkih sukobljavanja dao je ostavku u kotar-

10 O ovim događajima detaljnije u radu: Vladimir ŠADEK, Koprivnička kriza vlasti 1927. – 1929., Podravina 8 (2009.), br. 15, str. 102. – 116.

11 Hrvoje, MATKOVIĆ, *Suvremena politička povijest Hrvatske*, Zagreb, 1995.; Hrvoje, MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*: (1918-1991), Zagreb, 1998.; Svetozar PRIBIČEVIĆ, *Diktatura kralja Aleksandra*, Zagreb, 1990.

12 KOLAR, Trnoviti, str. 266-267.

13 HDA, XXI, br. 2038 i 2048.

14 HDA, XXI, br. 1822.

15 KOLAR, Trnoviti, str. 247-268.

16 Mira KOLAR-Dimitrijević, *Život i rad profesora Viktora Pogačnika*, Podravski zbornik 17, Koprivnica, 1991., str. 131-145.

17 ŠADEK, *Političke stranke*, str. 121. – 124.

18 Od 1933. stranka ima naziv Jugoslavenska nacionalna stranka – JNS, a nakon izbora 1935. formirana je nova režimska stranka s nazivom Jugoslavenska radikalna zajednica – JRZ.

Tab.1. Istaknuti politički prebjeci u kotarima Đurđevac i Koprivnica između 1918. i 1941. (izradio: V. Šadek)

Ime i prezime	Mjesto	Stranka koju su napustili	Najviša politička funkcija	Sljedeće političke opcije	Najviše funkcije nakon prebjega
Tomo Jalžabetić	Đurđevac	HRSS	Saborski zastupnik, narodni zastupnik, potpredsjednik HPSS-a	HFSS, režimske stranke	Banski vijećnik, senator
Franjo Vrtar	Novigrad Podravski	HRSS	Narodni zastupnik	HFSS	-
Vinko Lovreković	Gornja Velika	HRSS	Saborski zastupnik, narodni zastupnik, potpredsjednik HPSS-a	HSSS, Režimske stranke	-
Andrija Plavec	Torčec	HSS	Oblasni zastupnik, tajnik kotarskog HSS-a	HFSS	-
Viktor Pogačnik	Đurđevac	HSS	Oblasni zastupnik	Režimske stranke	Narodni zastupnik, ministar
Vladimir Malančec	Koprivnica	HSS	Gradonačelnik Koprivnice	Režimske stranke	Gradonačelnik Koprivnice, banski vijećnik, narodni zastupnik
Pavao Dombaj	Drnje	HSS	Narodni zastupnik	Režimske stranke	Banski vijećnik, zamjenik narodnog zastupnika
Mihovil Tomac	Koprivnica	HSP	Predsjednik HSP-a Koprivnica	Režimske stranke	Predsjednik Kotarske organizacije JRZ-a
Franjo Novaković	Molve	HSS	Oblasni zastupnik, narodni zastupnik, predsjednik kotarskog HSS-a	Režimske stranke	Nositelj liste JRZ-a na izborima 1938.
Ivan Kraljić	Koprivnica	HSS (nije istupio iz stranke)	Gradonačelnik Koprivnice, narodni zastupnik, predsjednik kotarskog HSS-a	llegalna ustaška organizacija	-
Stjepan Prvčić	Koprivnica	HSS (nije istupio iz stranke)	Potpredsjednik HSS-a Koprivnica	llegalna ustaška organizacija	-
Vladimir Sabolić	Đurđevac	HPS, HSS	Tajnik kotarskog HSS-a	llegalna ustaška organizacija	-

skoj organizaciji JNS-a, uoči izbora 1935. godine i više se nije bavio politikom.¹⁹

Najvažniji Vladin kadar u Kotaru Koprivnica u vrijeme diktature bio je **Vladimir Malančec** iz Koprivnice. On je kao mladi pravnik 1927. godine ušao u HSS, a već 1928. godine je (s 30 godina) izabran za gradonačelnika Koprivnice. No, ubrzo se sukobio s najutjecajnijim koprivničkim HSS-ovcem i dugogodišnjim gradonačelnikom Ivanom Kraljićem pa gubi poziciju gradonačelnika i izlazi iz HSS-a. Vjerojatno je zbog toga nakon proglašenja diktature i pristao uz režim, radi čega je bio ponovo imenovan gradonačelnikom Koprivnice, a kasnije i banskim vijećnikom.²⁰ Na mjestu gradonačelnika bio je domaćin kralju Aleksandru koji je 3. lipnja 1931. godine posjetio Koprivnicu, nakon čega je krenuo njegov uspon i na državnoj razini. Kao i Pogačnik na području Đurđevca, Malančec 1931. godine na režimskoj listi osvaja parlamentarni mandat te postaje narodni zastupnik. Tada postaje i najvažniji organizator JRSD-a te kasnije JNS-a u koprivničkoj Podravini pa diljem Kotara okuplja režimu sklone ljude i osniva organizacije stranke po općinama. Nakon ubojstva kralja Aleksandra pozicija u stranci mu je oslabila. U pripremama za izbore 5. svibnja 1935. godine mnogi iz vladajuće stranke, okupljeni oko kotarskog načelnika Bogića, smatrali su da Malančec ne bi bio dobar kandidat jer nema podršku Srba pa je skoro i odustao od kandidature. Podjele su doprinijele tome što su u Kotaru Koprivnica kandidirane dvije režimske liste, jednu je nosio odvjetnik Veljko Ličić, a drugu ipak Malančec. S osvojenih svega 16 glasova doživio je potpuni debakl na ovim izborima te se nakon toga više nije bavio politikom.²¹

Pavao Dombaj iz Drnje još je jedan istaknuti političar koji je 20-ih godina bio član HSS-a, a nakon proglašenja diktature podržao Aleksandrov režim.²² On je bio član Radićeve stranke od samih početaka, 1925. godine je biran za zastupnika u Narodnoj skupštini u Kotaru Ludbreg, a koliko mu je Radić vjerovao svjedoči i činjenica

da je sudjelovao u njegovom ilegalnom prebacivanju preko granice 1923. godine kad je diljem Europe tražio podršku za rješavanje hrvatskog pitanja. Podržavši Šestosiječanjski režim, Dombaj je 1930. godine imenovan banskim vijećnikom, a na izborima 1931. godine bio je zamjenik Malančecu. Prilikom kraljevog posjeta Koprivnici 3. lipnja 1931. godine Dombaj je u gradskoj vijećnici, ispred seljaka koprivničkog kotara, održao govor u kojem je veličao politiku Vlade i kralja. Bio je jedan od prvih suradnika Malančeca i organizator režimskog JRSD-a u Kotaru. Na parlamentarnim izborima 1935. godine nastupio je kao zamjenik Malančecu te zajedno s njime doživio poraz i napustio politiku.²³

3. Ostali politički prebjezi 30-ih godina 20. stoljeća

I nakon smrti kralja Aleksandra te obnove parlamentarnog života vladajući su nastojali u svoje redove uključiti što više političara iz oporbe. Posebno je interesantno kako im se pridružio jedan bivši pripadnik Pavelićevog HSP-a, što je vrlo zanimljiv slučaj jer je riječ o ranijem vođi koprivničke podružnice ove stranke i vlasniku lista *Koprivnički Hrvat Mihovilu Tomcu*. Tomac je u vrijeme predizbornih kampanja, krajem 20-ih godina, vodio velike političke borbe s čelnikom koprivničkog HSS-a Ivanom Kraljićem te u svom političkom radu imao dosta uspjeha jer je Hrvatski blok, u kojem su dominirali pravaši, u Koprivnici 1927. i 1928. godine pojedinačno bio najsnažnija politička opcija.²⁴ Tomac je tada bio u dobrim odnosima i s Antom Pavelićem koji ga je posjećivao. Nakon proglašenja diktature nad njim su vršeni stalni politički pritisci i bio je pod nadzorom policije. Vlasti su ga sumnjičile za pripadnost skupini koja je raspačavala protudržavne tiskovine i djelovala protiv režima, a nisu blagonaklono gledale ni na pisanje njegovog *Koprivničkog Hrvata*. No, ubrzo je popustio pritiscima te se provladinim istupima kroz novinske članke svrstao na stranu režima. Od početka 1931. godine gradska policija je u službenim izvješćima navodila da se Tomac deklarira kao Jugoslaven te više nije smatran prijetnjom.²⁵

19 HDA, XXI, br. 2654.

20 Hrvoje PETRIĆ, Razvoj HSS-a i seljačkog pokreta u Koprivnici i koprivničkoj Podravini od 1929. do 1941. godine, Časopis za suvremenu povijest 34(2002), br. 1., str. 141-157.

21 ŠADEK, Političke stranke, str. 155. – 161.

22 Više o Dombaju: Hrvoje PETRIĆ, Općina i župa Drnje, Drnje, 2000., str. 103. – 108.

23 ŠADEK, Političke stranke, str. 155. – 161.

24 O tome više u radu: ŠADEK, Koprivnička, str. 102. – 116.

25 ŠADEK, Političke stranke, str. 117. – 121.

Početak 1938. godine Tomac je u Beogradu preuzeo zadatak podizanja organizacije režimskog JRZ-a u Koprivnici. U ožujku 1938. godine sazvaio je sastanak na kojem je formiran koprivnički ogranak stranke te je on sam izabran za predsjednika. Računao je da će na nadolazećim parlamentarnim izborima predvoditi režimsku listu u Kotaru.²⁶ Međutim prilikom dogovora oko kandidature došlo je do svađe pa je Tomac na kraju izigran i nije bio izabran za kandidata.²⁷

Najveća režimska akvizicija iz redova podravskog HSS-a nakon 1935. godine bio je **Franjo Novaković** iz Molvi. On se već krajem 20-ih godina istaknuo kao najznačajniji organizator HSS-a u Kotaru Đurđevac, a tad je postao i predsjednik kotarske organizacije stranke. Posebno se istaknuo u izbornoj kampanji za članove Oblasne skupštine Osječke oblasti krajem 1926. i 1927. godine kad je održao sastanke u svim dijelovima Kotara. Tad je izabran za zastupnika u Oblasnoj skupštini te je postao njenim glavnim tajnikom. U vrijeme diktature bio je pod stalnom prismotrom vladajućih i deklariran kao jedan od glavnih protivnika režima. Na parlamentarnim izborima 1935. godine kandidiran je na listi Udružene opozicije za Kotar Đurđevac te je s 93% osvojenih glasova premoćno pobijedio. Međutim, kako oporba nije sudjelovala u radu Narodne skupštine nije imao prilike konzumirati mandat zastupnika. Usljed političkih pritisaka, života u siromaštvu i bolovanja od TBC-a, ipak je, početkom 1938. godine, popustio i otišao na zasjedanje u Beograd što mu je donijelo određenu materijalnu korist. Nakon toga Novaković je postao kandidat JRZ-a na parlamentarnim izborima 1938. godine jer su vlasti smatrale da će privući glasove seljaka, no na izborima je doživio težak poraz.²⁸

Nisu se svi politički prebjezi u Podravini toga vremena odnosili isključivo na pristupanje vladajućim strukturama, već je bilo i drugačijih slučajeva. Zanimljivi su tako primjeri prelaske istaknutih članova HSS-a na stranu ilegalne ustaške organizacije. Iz vremena diktature valja spomenuti primjer dvojice HSS-ovaca koji su se približili ustašama. Prvi od njih je **Ivan Kraljić**, dugogodišnji koprivnički gradonačelnik tijekom 20-ih godina i narodni zastupnik izabran u koprivničkom kotaru 1925. i 1927. godine.

Drugi je bio **Stjepan Prvčić**, potpredsjednik koprivničkog ogranka stranke od 1923. godine.²⁹ U vrijeme diktature obojica su bili pod velikom prismotrom vladajućih, no unatoč tome nisu se libili djelovati protiv države. Nakon raspada ustaške organizacije u Podravini 1934. godine bili su uhićeni zbog protudržavne djelatnosti, nakon svjedočenja ustaše Janka Varge, te osuđeni na sudu u Bjelovaru. Kod Prvčića su redarstvenici poslije pronašli dvije eksplozivne naprave, dvije bombe i revolver, a kod Kraljića tri revolveera. Kraljić je dobio osam godina robije, ali nije odslužio cijelu kaznu jer je amnestiran 1936. godine, a Prvčić dvije.³⁰ Nakon povratka iz zatvora Prvčić je nastavio djelovati unutar HSS-a te je izabran za potpredsjednika koprivničkog HSS-a, dok Kraljić više nije vratio stari utjecaj u stranci. I u vrijeme Drugog svjetskog rata njihove uloge bile su različite. Kraljić je 1942. godine ušao u Pavelićev Sabor te je nakon rata osuđen na dugogodišnju robiju dok se Prvčić pridružio antifašističkom pokretu. Bio je potpredsjednik HRSS-a i član tajništva ZAVNOH-a pa je nakon rata postao ministar poljoprivrede u Hrvatskoj vladi.³¹

Političar koji se u drugoj polovici tridesetih pridružio ilegalnoj ustaškoj organizaciji bio je **Vladimir Sabolić** iz Đurđevca. Odvjetnik po zanimanju, godinama je deklariran kao neprijatelj režima radi čega su mu redarstvenici često zagorčavali život. Krajem 20-ih godina bio je član Hrvatske pučke stranke (HPS), a u vrijeme diktature je smatran jednom nezadovoljnika režimom u Đurđevcu. Nakon raspada ustaške organizacije u Podravini 1934. godine bio je branitelj osuđenika koji su osuđeni u procesu na Državnom sudu za zaštitu države u Beogradu. Poslije diktature je djelovao kao član HSS-a u kojem je izabran za tajnika kotarske organizacije. Ubrzo nakon izbora 1935. godine došlo je do podjela u đurđevačkom HSS-u što se prenilo na cijelu kotarsku organizaciju, a Sabolić je predvodio skupinu koja se suprotstavila pristasa Marka Matkova. Nakon što nije prošao za kandidata na parlamentarnim izborima 1938. godine istupio je iz HSS-a pa se već 1939. godine pridružio ilegalnoj ustaškoj organizaciji. Nakon proglašenja NDH postavljen je za župana Veli-

26 HDA, XXI, br. 5195.

27 ŠADEK, Političke stranke, str. 179. – 182.

28 Isto, str. 171. – 174. i 179. – 182.

29 Isto, str. 45. – 48. i 73. – 92.

30 Vladimir ŠADEK, Ustaše i Janka-puszta, Molve, 2012., str. 97. – 102.

31 PETRIĆ, Razvoj HSS-a, str. 141-157.

ke župe Posavlje u Brodu na Savi, od 1942. do 1944. godine bio je župan Velike župe Bilogora u Bjelovaru, a prije sloma NDH je bio i državni tajnik te ravnatelj unutarnje uprave MUP-a. Nakon rata pobjegao je u inozemstvo, no uproljeće 1948. godine vratio se s križarima u Hrvatsku nakon čega je uhićen i osuđen na smrt.³²

4. Umjesto zaključka

Uvidom u političku povijest dvaju kotara, Đurđevca i Koprivnice, od stvaranja Kraljevstva SHS 1918. godine do raspada Kraljevine Jugoslavije 1941. godine, možemo uvidjeti kako su promjene političkih boja istaknutih dužnosnika među važnijim obilježjima političke scene tog razdoblja. Promjene političkih opcija najčešće su se odnosile na istupanje iz HSS-a te pristupanje HFSS-u tijekom 20-ih godina, odnosno podržavanje režima nakon proglašenja Šestosiječanske diktature. Također, u ovom radu prikazano je i kako su pojedini političari pristupali ilegalnoj ustaškoj organizaciji tijekom 30-ih godina 20. stoljeća.

Prebjezi koje sam opisao u 20-im godinama odnose se na odlazak osnivača Seljačke stranke iz Podravine od Radića radi čega Podravina gubi status koji je imala u vrhu stranke ranijih godina, tj. nakon njenog osnivanja i tijekom Prvog svjetskog, u vremenima najtežim za funkcioniranje stranke. Dio spomenutih podravske političara tad prestaje djelovati, no dio ih se pridružuje federalistima te u toj opciji nastoji pridobiti naklonost birača. Nakon što su stranke, s proglašenjem diktature, zabranjene, još uvijek ambiciozni Tomo Jalžabetić i dio ranijih HSS-ovaca, prelazi na stranu režima i tako si omogućuje daljnji razvoj karijere. Zasigurno je među njima vladala misao kako će na taj način puno više pridonijeti za razvoj svog kraja, nego ostankom u pasivnosti, no to im je (uz solidnu financijsku korist) prikrbilo i izrazitu nepopularnost među narodom. Karijere svih režimskih čelnika u kotarima Đurđevac i Koprivnica, bivših HSS-ovaca, prestaju nakon ubojstva kralja i obnove parlamentarizma pa ih uz stanovništvo, čak i pripadnici njihovih opcije degradiraju, kao što je slučaj s Pogačnikom, Dombajem i Malančecom.

32 Više o djelovanju Sabolića u vrijeme Kraljevine Jugoslavije: ŠADEK, Političke stranke, str. 115. – 121., 136. – 141. i 144. – 179; ŠADEK, Ustaše, str. 97. – 109.

Pritiscima i primamljivim ponudama, vladajući su i kasnije na svoju stranu pridobivali članove hrvatskih stranaka, a najzvučnije ime koje su privukli bio je Franjo Novaković koji je vrlo brzo nakon što im se pridružio prošao i kao trojica ranije spomenutih. Iznenađuje i slučaj pravaša Tomca koji se pristupanjem na režimsku stranu isprva spašavao od progona da bi nekoliko godina kasnije svojevoljno pristao biti predsjednik narodu omraženog JRZ-a. Što se pak tiče političara koji su surađivali s ustašama – treba odvojiti Kraljića i Prvčića koji su to činili u vrijeme diktature zbog neslaganja s režimom – od Sabolića koji im se pridružio 1939. godine i bio ustaški dužnosnik sve do kraha NDH.

Upada u oči što je toliko mnogo važnih stranačkih dužnosnika tijekom 20-ih i 30-ih godina napuštalo svoju izvornu političku opciju i promijenilo stav, a prave odgovore na sva pitanja zašto je došlo do tog fenomena vjerojatno nikad nećemo dobiti.

Summary

Exploring the political history of Podravina in a period between 1918 and 1941, time of the monarchic Yugoslavia, the author came across information how many propound politicians of that time changed their attitude in a certain moment and continued to work in another political option. These politicians were active members of a peasant party (HSS) and afterwards they would change sides and became associated with one of the regime party or on the opposite side. Most obvious examples are isolated in this work and it is shown which politicians made major political transitions during twenties and thirties of the 20th century.

Literatura

1. Zvonimir DESPOT: Politički put dr. Rudolfa Horvata. U: Hrvoje Petrić ur.: *Dr. Rudolf Horvat - život i djelo*. Koprivnica, 1998., 59-71.
2. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Život i rad profesora Viktora Pogačnika. *Podravski zbornik*, 17, Koprivnica, 1991., 131-145.
3. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Trnoviti životni put đurđevačkoga političara Tome Jalžabetića. U: *Đurđevčki zbornik*, Đurđevac, 1996., 247-268.
4. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ: Radićevi podravski po-

- magaci na putu traženja pomoći u Europi 1923. godine. *Podravina*, Vol.3, br. 6., Koprivnica, 2004. 5-15.
5. Hrvoje MATKOVIĆ: *Suvremena politička povijest Hrvatske*. Zagreb, 1995.
6. Hrvoje MATKOVIĆ: *Povijest Jugoslavije (1918-1991)*. Zagreb, 1998.
7. Ivo PERIĆ: *Stjepan Radić*. Zagreb, 2003. 241-247.
8. Hrvoje PETRIĆ: *Općina i župa Drnje*. Drnje, 2000.
9. Hrvoje PETRIĆ: Razvoj HSS-a i seljačkog pokreta u Koprivnici i koprivničkoj Podravini od 1929. do 1941. godine. *Časopis za suvremenu povijest*, 34(2002), br. 1., 141-157.
10. Svetozar PRIBIĆEVIĆ: *Diktatura kralja Aleksandra*. Zagreb, 1990.
11. Vladimir ŠADEK: Koprivnička kriza vlasti 1927. – 1929. *Podravina*, 8(2009.), br. 15, 102-116.
12. Vladimir ŠADEK: *Političke stranke u Podravini 1918. – 1941.* Koprivnica, 2009.
13. Vladimir ŠADEK: *Ustaše i Janka-puszta*. Molve, 2012., 97-102.

Izvori

1. HDA, VI, br. 1515.
2. HDA, XXI, br. 2038 i 2048.
3. HDA, XXI, br. 1822.
4. HDA, XXI, br. 2654.
5. HDA, XXI, br. 5195.